

התאחדות 8/6/98
כרטיס לגדה,
כיוון אחד

תושב עזה שיוצא ללמוד או לעבוד בגדה יכול לחכות שנים עד שיתראה שוב עם בני משפחתו. ישראל מקשה על המעבר, גם אם הסכמי אוסלו קובעים אחרת

ייחס לו חברות כחיות העממית. אך גם אם הסירוב הוא מסיבות "ביטחוניות" – כיצד גושפנקה רשמית למציאות של 15 שנה מגדילה את הסכנה ואבו סחילה אינה המסורבת היתר דוה, ר', למשל, צעירה עותית אחרת, התאלמנה בגיל צעיר ונותרה לברה עם בנה בן השש. לו נשארה בעזה, הייתה חייבת לחיות תחת ההשגחה החריגה של משפחתה. לכן, בצער מאוד לא שגרתי, עברה בגפה לאזור בית לחם, כדי להתפרנס ולגדל את ילדה באווירה חופשית יותר. או אותו בעל מפעל שעסקיו כשלו בעזה הסגורה והמסוגרת, ולכן נכנס לשותפות עם

מאת עמירה הס

סעמד מ' להיפרד ממשפחתו בעזה ולצאת לדרך לרמאללה, שם קיבל עבודה טובה, נתלו עליו אמו ואחיותיו, התייפחו והפצירו בו להיטאר בבית. "לו הייתי מקבל עבודה בסעודיה, גם הייתן נוכחות כל כך?" סאל אותן מעט קצר רוח. "וראי סלא", ענתה האם. "הרי סעודיה קרר בה יותר".

כל פלסטינאי יודעה מיד עם תפ"ס שה הרשנית זו של מרחק גיאוגרפי, הנמדד על פי מרווחי הזמן שעוברים בין כל פגישה משפחתית או חברתית, והאפשרות להחליט עליהן באופן עזי מאי. מסעודיה יכול הבן העובד לשוב כל אימת שירצה, ובני משפחתו יכור לים לצאת לבקר, אם ידם משגת. ואילו כשהוא בגדה, מרחק שעות נס"ע, עוברות שנים בלי שיתראה עם בני משפחתו.

מ' למד מקצוע מבוקש ומבטיח באוניברסיטת ב"ר ז"ח. מ-1995 לא קיבל מ' ישראל אישורי מעבר מעזה לגדה – כמו 1,300 עותים אחרים, לעי רך, הנרשמים בכל שנה לאוניברסיטאות בגדה. כמו רובם, בדרך לא דרך סב מ' ללימודים בלי האישורים, ומאו לא העז לנסוע בחגים לראות את מש' כחתו: שלטונות ישראל גילו עם הזמן את רוב הטריקים שבהם השתמשו הס' טורנטים כדי להגיע לגדה בלא אישור רים. זמן קצר לפני השלמת לימודיו, "בנס או בשל טעות במחשב", הוא מתברר, הוא קיבל אישור מעבר ושהייה שתוקפו שלושה חודשים, שאיפשר לו לנסוע ולבקר את המשפחה שלא ראה במשך כשנתיים וחצי. הוא ינצל את האישור לנסיעה נוספת: מי יודע כמה זמן יחלוף עד שתראה אותו אמו. כשיפוג תוקף האישור הוא ישוב למצבו הקודם כמו מאות אחרים, ילידי הרצועה: "בלתי חוקי" בעיני השלטונות הישראליים, שחייב להיש"מר לנפשו ולא להיתקל במחסומי צה"ל בין שטחי A, B ו-C.

מ' אף אינו חושב לעשות מה שאר לי היה עושה כל צעיר אחר בארץ אחרת: לשנות רשמית את כתובתו בתעודת הזהות, מעזה לרמאללה. הוא יודע שאין סיכוי רב שישראל תאשר זאת, כפי שהיא אינה מאשרת זאת לעשרות או מאות עותים ועותיות שמסיכות הקשורות למשפחה ופרנסה עברו להתגורר דרך קבע בגדה. שהי"תם "הבלתי חוקית" היא סוד גלוי. הרשויות הישראליות, למשל, יודות עות היטב כי סלווה אבו סחילה, ילידת ג'באליה ובעלת העודת הזות עותית, חיה ברמאללה כבר 15 שנה, מאז התחילה לימודיה בביר ז"ח. ב-1990 נישאה לתושב הגדה, שהכיר רה כשהיה מרצה צעיר באוניברסיטה. מ-1991, זמן רב לפני העברת הסמך כיות, ביקשה להחליף את כתובתה ונענתה בסירוב. כל עוד ישראל של"טה ישירות על כל השטח, המיאון לא הפריע לקשריה עם משפחתה בג'באליה, שאצלה ביקרה כאופן סדיר. אף שאישורי תנועה נדרשו מאז 1991, בדיקות הנכנסים לרצועה או היוצאים – ובייחוד הנכנסות והיו"צאות – לא היו דקדקניות ופרטניות כפי שהן היום.

הביקור האחרון של סלווה בבית אמה היה בסתיו 1994, חודשים ספורים לאחר העברת הסמכויות לאש"ף: או הוקשחו הבדיקות בכניסה וביציאה לרצועה. יותר ויותר תושבי הגדה, שביקשו להיכנס לעזה ללא אישורי כניסה – שולחו כלעומת שבאו. תושבי הרצועה שהגיעו מהגדה בלי האי"שורים הסתכנו במעצר ובקנס על "שהייה בלתי חוקית" – די היה בכך כדי להרתיע את סלווה ואחרים מלנסות להיפגש עם בני משפחתם. אחרי 1994 ביקשה שוב כמה פעמים להחליף את כתובתה, באופן רשמי. נכזו, אבו סחילה (כיתיים אם לשניים) נשואה לפעיל פוליטי שנשפט בזמן האינתיפאדה לשנת מאסר, ואחר כך נעצר במעצר מינהלי (ושוחרר לפני כחודשים) – עלי ג'רדאת, שהשב"כ

יצרן אחר, בבית ג'אללה. גם הוא וגם ר' מחכים זה שנתיים לשווא לאישור על החלפת כתובת: חוששים מכל מהי סום, אינם יכולים לנסוע לבקר את המשפחה בעזה, חיים באיזודאות תמידי דית, רבים מ"ממסורבי החלפת כתובת" הם פלסטינאים ששבו מהגלות – במסגרת המשטרה הפלסטינית או פעילי אש"ף. הם נכנסו ב-1994 דרך רפיה, ולכן קיבלו מפכ"ר ז"ח הרשמי בסדרה "העותית". לא מעטים מבייניהם עברו בפועל לגדה – אם לשרת כסוטרים, או לעבוד במסדרים ממס' לתיים ברמאללה. לרבים מהם מספ' זה בגדה, אך גם תנועותיהם מוגבלות, משום שרשמית הם תושבי הרצועה ו"מסורבי מעבר".

דווקא סוג זה של איזודאות היה אמור להתחסל לחלוטין עם הסכם או"סלו: הסכם טאבה ("אוסלו 2"), שנהג תם בוואשינגטון בספטמבר 1995 ושקבע את מסגרת העברת הסמכויות בגדה, מאפשר לרשות הפלסטינית לשנות כתובתו של תושב ומחייב או"סלה רק בדיווח לישראל. בנספה III – פרוטוקול העניינים האזרחיים – סעיף 28 (רישום אוכלוסין ותיעוד) כתוב (בסעיף קטן 10): "הצר הפלסטיני ידווח לישראל על כל שינוי ברישום האוכלוסין שלו, כולל, בין היתר, כל שינוי במקום מגוריו של התושב". הדיווח נדרש כדי שהנתונים במחשב הישראלי והפלסטיני יחפפו (כתקופת הסכם הביניים).

בניגוד למשפטים רבים אחרים המופיעים בסעיף 28 ובהסכם כולו, בעניין זה מלכתחילה לא היו פרשי ניות סותרות. הפלסטינאים ראו בזיונות ההחליף כתובת בין הרצועה לגדה הרחבה מתבקשת של העיקרון הבסיסי המופיע בהצהרת העקרונות

מי חזר ללימודים בגדה ומאז לא העז לנסוע בהגים לעזה: רק זמן קצר לפני השלמת לימודיו קיבל אישור לשלושה חודשים. זה איפשר לו לבקר את המשפחה שלא ראה שנתיים וחצי

(סעיף 4): "שני הצדדים רואים בגדה המערבית וברצועת עזה יחידה טריטוריאלית אחת, ששלמותה תישמר במשך תקופת הביניים". "המעבר הב"טוח" – שהותו לא הוגדרה בהסכמים – היה אמור לגלם בפועל את עקרון "האחרות הטריטוריאלית" שבמסגרת תה תפעיל הרשות הפלסטינית את "סמכויותיה ואחריותה" על האוכלוסייה הפלסטינית.

שלא כמעבר הכסות, המשותק עוד בטרם נברא, הוכוח להחלפת כתובת עצמאית נראתה מראשיתה עניין סגור. אבל מהר מאוד גילו האחראים ברשות הפלסטינית שאין זה כך, מסי פד חאלד סלים, פקיד בכיר ב"משרד לענייני אודחים". מתפקידו של משרד זה לעמוד בקשר מתמיד (של מ"מ, דיווחים והגשת בקשות) עם הצד הישראלי, לשכת מתאם הפעולות בסטחים (מתפ"ש), המינהל האזרחי ונמשיכו – מינהלת התיאום והקיסוד (המת"ק).

סלים, היושב ברמאללה, הוא מנכ"ל הוועדה הפלסטינית לענייני רישום אוכלוסין ותיעוד. בשיחות עם הנציגים הישראלים מלשכת מתאם הפעולות נאמר לו בשלב מוקדם יהיה סית, ב-1996, כי "אין לנו בעיה שתחליפו כתובת של ארם משכם לבית לחם, למשל. הם הסכימו אפילו להתקדם לקראתנו", אמר במרירות, "ובשלב כלשהו כתובת מהגדה לרצועה ות' דווחו לנו. אבל מהרצועה לגדה? לא. עליכם לקבל מאתנו אישור מוקדם". אמנם אין מדובר בבקשות רבות – אך לי כמה עשרות בשנה, אך בעיני סלים ועמיתיו הדבר נתפש כהפרה ברורה של המוסכם.

שלא במפתיע, הצד הישראלי אינו מסגר בכתב את דרישתו לחרוג מההסכם, אומר סלים. לכאורה, מה שתקף הוא הכתוב ובפגישות רמות דרג אין מי שמכחיש אותו, אם כי חוזרים על הנימוק הביטחוני כסיבה לשינוי. לפי ניכוש שלוש שבועות החליט סלים לניסוח את הצד הישראלי: הוא שלה "מייג'ור אורלי מלכה", מלשכת מתאם הפעולות, רשימה של 15 תושבי הרצועה שהחליפו את כתובתם

מעזה לגדה ושעוברים ברמאללה. "לי נוכח מה שהוסכם בין השר (לעניינים אזרחיים) ג'מיל איטריפי ובריגדירי ג'נרל דב צדקה (ראש המינהל האזרחי בגדה) בפגישתם בבית אל, בנוכחותך, ברצוני לדווח לך ששינוי את מקום המגורים של האנשים ברשימה המצורפת. נבקשך להמשיך לטפל בפרטים המצורפים כרי. להתאים את נתוני המחשב הישראלי עם רישום האוכלוסין הפלסטיני", נכתב במכתב. עם קבלתו התקשרה מלכה לסיים לים ואמרה לו בעל פה כי הוא חייב להגיש לצד הישראלי את הבקשות עצמן להחלפת כתובת. כלומר, לא לדווח אלא להגיש לאישור ישראלי מוקדם. "כאילו היינו רוורים ותו לא", מסכם סלים.

שלילת זכותה של הרשות הפלסטינית לשנות מקום מגוריהם של תושבי מעזה לגדה (מניעה אפקטיבית של החלפת מקום המגורים) היא אמנם עי שלטת ישראל החדש יחסית על האוכלוסייה הפלסטינית. רק בהדרגה מתבררת מסמעותו של סגר זה: הפרידה המוגרפתית לא רק בין הפלסטינאים תושבי הסטחים לבין אזרחי ישראל (וכיני עברי הקו הירוק), אלא גם הפרידה גיאוגרפית והברתית כלכלית בין תושבי הגדה לתושבי הרצועה.

לפי הכתוב בהצהרת העקרונות, העברת הסמכויות לרשות הייתה אמורה לסיים קץ לתהליך ההפרדה הגיאוגרפית. הוועדה קודמה ההיפך: מאז 1967, מעולם לא היה קשה יותר, במיוחד עי בלתי אפשרי, לתושבי הרצועה לנסוע לגדה, ללון בה, כל שכן לעבור לגור בה. יהיה מספרם של הפלסטינים נאים המעוניינים להחליף כתובתם לגדה קטן ככל שיהיה, העובדה שנמצא נע מהם לעשות זאת באופן חוקי ולפי המוסכם ב"אוסלו" מחזקת את השערהם של משקיפים פלסטינאים ואזרחיים כי ישראל מקווה סברצועת עזה תיווצר בסופו של דבר ישות פוליטית פלסטינית נפרדת מו שבגדה. וכך, אכן, המרחק בין עזה לגדה גדול מהמרחק שביניהן לטעוריה.

שלמה דרור, דובר מתאם הפעולות בשטחים, אמר בתגובה, כי כעיקרון מאושרת החלפת כתובות מעזה לגדה. "לאחר תקופת הפיגועים הגרועים, ב-1996, הורה שמעון פרס לעצור את הכל, כולל החלפת כתובות. מעשית, הפלסטינאים יכולים לבוא ולהגיד שהם מחליפים כתובת. אנתנו אכן איפשרנו החלפת כתובות מסיבה הומניטרית, כמו לנשים שנישאו לתושבי הגדה, וזאת כשאין בעיה ביטחונית. לאשה עם עבר ביטחוני, כמו, למשל, עטאף עליאן, לו היתה עזתית, לא היינו מאשרים מעבר לגדה. נכון הוא שבהסכם כתוב כי עליהם רק לדווח לנו על החלפת הכתובת, אבל על פי ההסכם, האינטרס הביטחוני גובר על הכל – אם כי גם בו יש להשתמש

כמידה הראויה. נכון הוא שקל יותר לאשר החלפת כתובת מהגדה לרצועה, מאשר ההיפך, משום ההיבט הביטחוני. קל יותר להיכנס לישראל מהגדה. יש לנו הרבה מקרים שאנשים מתחתנים עם אנשי הגדה, ואנו מאשרים זאת בלי בעיה. סיכמנו עם הרשות שהם מגישים את השמות ואנו מאשרים את החלפת הכתובת אחרי שעושים בדיקה ביטחונית.

"כמו כן, אמרנו לרשות שזה צריך להיות אינטרס פלסטיני שלא יהיה מעבר מסיווי של אנשים מעזה לגדה. בכיוון ההפוך המספר קטן ביותר. והם אכן מעדיפים שאנשים ייסארו אצלם בעזה, הרי אסור לדקן אותה מאנשים. יש לרשות בעיות פנימיות, והיא אינה מעוניינת שכל עניי עזה יגיעו לגדה. הדבר יוכל להתמוטטות כלכלית. משום כך, נוח להם לביעשה ישראל היא שמגבילה את הנושא. יש בכך הסכמה שבשתיקה – נוח לרשות להגיד לאנשים כי ישראל היא שאינה מאשרת, כפי שאכן קורה לעתים".